

bryg. dr hab. inż. Marcin ANSZCZAK
Akademia Pożarnicza w Warszawie

Warszawa, 25.04.2025 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Pauliny Rus

wykonanej pod kierunkiem

Promotora: **dra hab. Tomasza Skrzyńskiego, prof. UKEN**
oraz promotora pomocniczego: **dra hab. Przemysława Wywiśla, prof. UKEN**

Na temat:

Kreowanie bezpieczeństwa powszechnego na obszarach aglomeracji krakowskiej i łódzkiej w latach 1999–2020 w świetle działań Państwowej Straży Pożarnej i Ochotniczych Straży Pożarnych

1. Wstęp

Bezpieczeństwo powszechne skupia w sobie wiele obszarów, które są wzajemnie skorelowane. Jednym z ww. terenów jest bezpieczeństwo ludności cywilnej, wsparcie jej a także udzielanie wszechstronnej pomocy w powstałych sytuacjach kryzysowych. Na przestrzeni ostatnich lat ośrodki i skupiska ludności ewaluowały i rozwijały się, czego efektem jest powstanie wielu aglomeracji miejskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Wyzwaniem do tak powstających sytuacji jest przebiegunowanie się służby, inspekcji, straży i innych podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo.

Tematyka prezentowanej dysertacji skupiona jest na analizie procesu zmian w kreowaniu bezpieczeństwa powszechnego na wskazanych aglomeracjach miejskich w świetle funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej i Ochotniczej Straży Pożarnej przez okres ostatnich 20 lat.

Analizując tytuł rozprawy Doktorantki można przypuszczać, jaki został podjęty nurt poznawczy jej problematyki, który mieści się w ścisłym obszarze zainteresowania nauk o bezpieczeństwie.

Ponadto podjęta problematyka wskazuje też, iż Doktorantka musiała **sprawnie** poruszać się w obszarze poszczególnych aspektów metodologicznych oraz innych **nurtów**. Z jednej strony, bowiem dociekania Autora koncentrują się wokół poszukiwania **tożsamości** ontologicznej oraz epistemologiczno-metodologicznej procesu kreowania bezpieczeństwa powszechnego na obszarach aglomeracji miejskich w świetle działań PSP i OSP, jako nauki, z drugiej zaś dotyczą różnych dziedzin i dyscyplin naukowych oraz ich relacji z bezpieczeństwem w aspekcie jego wielowątkowości. Ze względu, że podjęta problematyka jest bardzo szeroka poznawczo, wymagała zarówno skrupulatnego, ale i szerokiego spojrzenia na kwestie bezpieczeństwa włącznie z wykorzystaniem dorobku innych nauk społecznych. Dlatego też Doktorantka słusznie ograniczyła obszar do Państwowej Straży Pożarnej i Ochotniczej Straży Pożarnej na wybranych przez siebie aglomeracji miejskich tj. krakowskiej i łódzkiej.

Wobec powyższego można stwierdzić, że przedmiotowe ujęcie jest interdyscyplinarne. Doktorantka umiejętnie prowadziła badania i korzystała z szerokiej, wszechstronnej wiedzy z pogranicza różnych dziedzin i dyscyplin nauki, jak również głębokiej penetracji poznawczej. Tak dobrany obszar tematyczny wskazuje, iż Doktorantka stanęła przed niezwykle trudnym zadaniem w sensie metodologicznym i epistemologicznym. Pierwsze wymagało nie tylko znajomości procedur i metod poznania określonej rzeczywistości społecznej (nauk społecznych) w świetle funkcjonowania m. in. badanych służb i podmiotów, ale także ich twórczego zastosowania. Drugie zaś wskazywało na konieczność właściwej interpretacji określonych koncepcji teoretycznych mających na celu ukazania kreowania bezpieczeństwa powszechnego na obszarach aglomeracji miejskich w świetle działań PSP i OSP.

Rozprawa doktorska opracowana przez Panią mgr Paulinę RUS, pod kierownictwem naukowym dra hab. Tomasza Skrzyńskiego, prof. UKEN oraz promotora pomocniczego dra hab. Przemysław Wywiół, prof. UKEN, uważam, że było zadaniem bardzo trudnym, ze względu na transformację zadaniową przedmiotowych służb w obszarze bezpieczeństwa i ochrony ludności. Pomimo wieloletnich badań oraz napotkanych problemów w długim okresie czasu, jak również determinacja Doktorantki, pod kierunkiem naukowym Panów dra hab. Tomasza Skrzyńskiego, prof. UKEN oraz dra hab. Przemysław Wywiół, prof. UKEN doprowadziła do powstania przedmiotowej dysertacji.

Uważam, że opracowana dysertacja, przedstawiająca wyniki podjętych badań naukowych wskazuje również określone rozwiązania systemowe w kreowaniu bezpieczeństwa publicznego na obszarach aglomeracji miejskich. Dlatego też nie

przypadkowe jest zainteresowanie Doktorantki przedmiotowymi obszarami badawczymi, które potrafiła łączyć ww. kwestie z codziennymi obowiązkami. Można zatem przyjąć tezę, że podjęta problematyka przed Doktorantką ma pełne uzasadnienie poznawcze, metodologiczne oraz utylitarne.

W kontekście powyższego podjęcie badań nad kwestiami kreowania bezpieczeństwa powszechnego na obszarach aglomeracji miejskich w świetle działań PSP i PSP należy uznać za przedsięwzięcie przekonujące, niezwykle interesujące poznawczo, co w dobie dzisiejszych transformacji i ewaluacji miast ma swoje odpowiednie odzwierciedlenie.

Podsumowując jednoznacznie uważam, że Pani mgr Paulina RUS podjęła się badania aktualnego, skomplikowanego, interdyscyplinarnego w swej naturze problemu badawczego. Ze względu na wagę poruszanych obszarów, wymagało to od niej dużej odwagi intelektualnej oraz przygotowania metodologicznego, a przede wszystkim dobrej znajomości literatury przedmiotu, do których Autorka musiała się odwoływać, jeżeli chciała poszczególne problemy rozpatrzyć dogłębnie. Dlatego uważam, że Doktorantka poradziła sobie z przedmiotowym obszarem bardzo dobrze.

2. Ocena układu rozprawy doktorskiej

Dysertacja Pani mgr Pauliny RUS to zwarte opracowanie liczące 412 stron. Składa się ze strony tytułowej w języku polskim i angielskim, streszczenia w języku polskim i angielskim, spisu treści, wstępu, który został ułożony w postaci rozdziału metodologicznego, pięciu rozdziałów merytorycznych, stanowiących ukazanie koncepcji badanego obszaru, podsumowania, bibliografii, która została prawidłowo podzielona na poszczególne rodzaje źródeł, wykaz rycin, wykaz tabel oraz wykaz wykresów.

Układ rozprawy jest zwarty i przejrzysty, struktura otwarta, kolejność rozdziałów jest ułożona odpowiednio, w sposób spójny i adekwatny do poszczególnych treści. Wszystkie wyprowadzone tezy są kompletne i stanowią logiczną całość. Doktorantka prawidłowo przedstawiała treści oraz poszczególne kwestie badawcze, które nie tylko są ze sobą powiązane, ale również wynikają z wyników uzyskanych badań.

Dysertacja rozpoczyna się *Streszczeniem* w języku polskim i angielskim (s. 3-6), w którym to Doktorantka ukazała główne obszary i zagadnienia poruszane w dysertacji. Ponadto wskazała istotę części swoich dociekań naukowych oraz ich znaczenie z perspektywy nauk o bezpieczeństwie.

Następnie we wstępie (s. 12 – 25) zawarte zostały aspekty metodologiczne badań, a wśród nich przedmiot i zakres badań, cel ich przeprowadzenia, główny problem badawczy i problemy szczegółowe, a także hipotezy robocze oraz zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze. W wyniku analizy wielu dysertacji, uważam, że przedmiotowe kwestie powinny stanowić odrębny rozdział metodologiczny. Wobec powyższego przedmiotowy obszar może stanowić uchybienie Doktorantki w układzie rozprawy doktorskiej.

W rozdziale pierwszym *„Miejsce bezpieczeństwa powszechnego w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa – istota i terminologia”* (s. 26-59) – diagnostycznym (teoretycznym), Doktorantka ukazała pojęcie bezpieczeństwa, przedstawiła ogólnie system bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, elementy i rodzaje bezpieczeństwa publicznego i powszechnego, jak również dokonała analizy teoretycznej zagrożeń bezpieczeństwa narodowego, w tym zagrożeń bezpieczeństwa publicznego i powszechnego. Rozdział kończy prawidłowo wyprowadzonymi konkluzjami i wnioskami.

Następnie w drugim rozdziale *„Procesy urbanizacji – charakterystyka aglomeracji w Polsce na przykładzie ośrodka krakowskiego i łódzkiego”* (s. 60 – 107) to wyniki przeprowadzonej analizy teoretycznej procesu urbanizacji, opisu i badania obszaru aglomeracji miejskiej, metropolii i obszarów metropolitalnych, w tym struktury i funkcjonowania. Ponadto Doktorantka dokonała teoretycznego badania szczegółowego aglomeracji krakowskiej i łódzkiej. Rozdział kończy prawidłowo wyprowadzonymi konkluzjami i wnioskami.

Trzeci rozdział *„Krajowy System Ratowniczo – Gaśniczy (KSRG) jako element składowy bezpieczeństwa powszechnego w Polsce”* (s. 108-136) stanowi wyniki badania teoretycznego istoty funkcjonowania jednego z kluczowych podsystemów bezpieczeństwa. Doktorantka skupiła się na analizie założeń i organizacji KSRG, roli PSP w strukturze KSRG oraz Ochotniczych Straży Pożarnych. Należy podkreślić, że przedstawione wyniki w przedmiotowym rozdziale są szczegółowe oraz wielowątkowe. Rozdział kończy prawidłowo wyprowadzonymi konkluzjami i wnioskami.

Czwarty rozdział *„Państwowa Straż Pożarna i Ochotnicze Straże Pożarne w kreowaniu bezpieczeństwa powszechnego na obszarze aglomeracji krakowskiej”* (s. 137 – 259) stanowi ukazanie wielobiegunowych wniosków z badanego obszaru. Doktorantka skupiła się na wielu aspektach funkcjonowania PSP, w tym strukturze, potencjale, zatrudnieniu czy czynności kontrolno – rozpoznawczych. Ponadto ukazała rolę PSP w akcjach społecznych czy aspektach szkoleniowych. Podobnie choć, ogólnikowo przedstawiła jednostki OSP z miasta Krakowa, powiatu krakowskiego oraz wielickiego.

Dodatkowym obszarem badawczym wyprowadzonym przez Kandydatkę była analiza działalności PSP i OSP z obszaru aglomeracji krakowskiej w działaniach dotyczących zwalczania pandemii COVID-19. Rozdział kończy prawidłowo wyprowadzonymi konkluzjami i wnioskami.

Podobny układ przedstawia rozdział piąty dysertacji „*Państwowa Straż Pożarna i Ochotnicze Straże Pożarne w kreowaniu bezpieczeństwa powszechnego na obszarze aglomeracji łódzkiej*” (s. 260 – 354). Wyniki badania ukazane w tej części dotyczą tych samych obszarów tylko że na obszarze aglomeracji łódzkiej. Rozdział kończy prawidłowo wyprowadzonymi konkluzjami i wnioskami.

W podsumowaniu (s. 355-373) Doktorantka prawidłowo wyprowadziła wnioski, zweryfikowała hipotezy, jak również wskazała osiągnięcie celu głównego i celów szczegółowych.

Podsumowując układ rozprawy doktorskiej, pomimo wg mnie stwierdzonego uchybienia, jest prawidłowy i spełnia kryteria stawiane dziełom naukowym.

3. Ocena piśmiennictwa wykorzystanego w trakcie przygotowania rozprawy doktorskiej

Doktorantka powołuje się na kilkaset źródeł bibliograficznych, jakie wykorzystwała w trakcie opracowania rozprawy doktorskiej. Bibliografia została sporządzona w kolejności alfabetycznej z podziałem na archiwalia z poszczególnych jednostek organizacyjnych PSP z badanego terenu, akty prawne, opracowania naukowe, i netografię. Przedstawione źródła bibliograficzne w zdecydowanej większości zostały opublikowane w ostatnich 15 latach.

Źródła zostały dobrane i wykorzystane prawidłowo, a treści wykorzystane są zgodne z przedmiotem dysertacji.

4. Ocena części metodologicznej rozprawy doktorskiej

Przedstawiona w rozprawie problematyka badawcza posiada charakter teoretyczny umiejscowiona jest w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie oraz pokrewnych dyscyplinach.

Uznaje się, że najważniejszą kwestią wpływającą na wartość rozprawy doktorskiej są badania naukowe. Jednoznacznie stwierdzam, że mgr Paulina RUS wykazała się w tym obszarze odpowiednim poziomem wiedzy i umiejętności, wszystkie elementy metodologiczne prawidłowo wyeksponowała we wstępie rozprawy doktorskiej. Podsumowanie

i wyprowadzone wnioski z poszczególnych części procesu badawczego w rozdziałach świadczą o odpowiedniej swobodzie metodologicznej Doktorantki.

W dysertacji można było wielokrotnie stwierdzić, że złożoność kreowania bezpieczeństwa powszechnego na obszarach aglomeracji miejskich w świetle działań PSP i OSP wymaga podejmowania badań interdyscyplinarnych. Poznanie poszczególnych zjawisk i zdarzeń, pełna weryfikacja wyprowadzonych hipotez, a także dobór teoretycznych metod badawczych to problemy dużej wagi, często niemożliwe do rozstrzygnięcia bez badania rzeczywistego, realnego środowiska. Podejmowanie badań w ww. obszarze już samo w sobie stanowi trudność wyższej rangi. Dlatego uważam, że Doktorantka wywiązała się z przyjętego zadania na odpowiednim poziomie, we wszystkich aspektach w tym metodologicznym.

Przyjęty cel badań (s. 14 – *ustalenie roli i charakteru działań Państwowej Straży Pożarnej i Ochotniczych Straży Pożarnych w zapewnianiu bezpieczeństwa powszechnego, w latach 1999-2020, na obszarach aglomeracji krakowskiej i łódzkiej.*) został podzielony na cel poznawczy i cel praktyczny. Można domniemywać, że wynikało to z wielu lat badań Doktorantki. Ponadto analiza poszczególnych obszarów w dysertacji, pozwoliła jej przedstawić rozprawę doktorską do recenzji liczącą 412 stron wraz z oświadczeniami.

Główny problem badawczy (s. 15) *„Jaką rolę w latach 1999-2020 odegrała Państwowa Straż Pożarna i Ochotnicze Straże Pożarne w zapewnianiu bezpieczeństwa powszechnego na obszarach aglomeracji krakowskiej i łódzkiej oraz jaki był charakter ich działań?”* został prawidłowo postawiony wraz z ośmioma problemami szczegółowymi. Do tak przygotowanego obszaru Doktorantka odpowiednio postawiła hipotezę roboczą oraz osiem hipotez szczegółowych. Dalsza analiza dysertacji pozwoliła na weryfikację ww. obszaru, co potwierdza, że Doktorantka dobrze operuje podczas prezentacji i analizy wyników badań, przy prawidłowym zastosowaniu metod i technik badawczych.

Wobec powyższego uważam, że przytoczone prze mnie argumenty są wystarczającym dowodem do pozytywnej oceny wartości metodologicznej rozprawy.

5. Ocena zastosowanych metod badawczych

Analiza zastosowanych metod i technik badawczych wykazała przede wszystkim staranność Doktorantki w odpowiednim ich przygotowaniu. Należy stwierdzić, że dobrane teoretyczne metody badawcze jak analiza m. in. systemowe itp., synteza czy wnioskowanie pozwoliły na prawidłową weryfikację głównej hipotezy badawczej oraz osiem hipotez szczegółowych, co w konsekwencji doprowadziło do rozwiązania problemów badawczych.

Doktorantka we wstępie który stanowi rozdział metodologiczny prawidłowo zdiagnozowała i scharakteryzowała metody i techniki badawcze, a następnie trafnie je powiązała, wykorzystała oraz zastosowała w określonym przez siebie obszarze badawczym.

Niezwykłe wartościowe poznawczo są wyniki przeprowadzonej analiza w obszarze kreowania bezpieczeństwa na obszarach aglomeracji miejskich. Jednoznaczność predykatów pozwoliła na pełną ekspozycję zarówno określoności ilościowej, jak również jakościowej określoności przedmiotów badań.

Stwierdzam, że określony proces badawczy, dobrane w procesie badawczym metody (teoretyczne), narzędzia i techniki, pomimo wielowarstwowości i interdyscyplinarności oraz braków metod empirycznych takich jak wywiad ekspercki, obserwacja czy ankietowanie są na prawidłowym poziomie. Może to świadczyć o dojrzałości Doktorantki w badaniu przedmiotowego obszaru, jak również znajomości w ich stosowaniu. Ponadto stwierdzone w wyniku badań uchybienia, niedoskonałości czy sprzeczności, mogą stanowić przyczynę przyszłych rozważań naukowych.

6. Ocena merytorycznej części rozprawy doktorskiej

Podział dysertacji przez Doktorantkę oceniam prawidłowo, choć rozdział metodologiczny jest jednocześnie wstępem do rozprawy. Widoczne jest jednooczne oddzielenie części metodologicznej od części merytorycznej. Ponadto uwypuklana została część teoretyczna dotyczących kreowania bezpieczeństwa powszechnego na obszarach miejskich w świetle działań PSP i OSP.

Elementy metodologiczne zostały prawidłowo wyprowadzone takie jak przedmiot i cel badań, problemy badawcze, hipotezy robocze, przedmiot, obszar, teren oraz ograniczenia badań, procedurę badawczą, wraz z metodami i narzędziami badawczymi. W pierwszej części Doktorantka przeprowadziła analizę teoretyczną poświęconą bezpieczeństwu powszechnemu w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Kolejny rozdział został poświęcony procesom urbanizacji na przykładzie aglomeracji miejskiej krakowskiej i łódzkiej. Trzeci rozdział stanowi szczegółową analizę teoretyczną funkcjonowania KSRG w systemie bezpieczeństwa powszechnego Polski. Ostatnie dwie części to ukazanie wyników badań w przedmiotowym obszarze w zakresie kreowania bezpieczeństwa na obszarze aglomeracji łódzkiej i krakowskiej w świetle funkcjonowania PSP i OSP. Całość rozważań, weryfikacje poszczególnych hipotez, jak również wszystkie wyprowadzone wnioski z osiągniętych celów

badan stanowi podsumowanie dysertacji. Analiza powyższego układu rozprawy oceniam, jako trafny i prawidłowy.

Za prawidłowość stwierdzam również każdorazowe podsuwanie rozdziału w postaci wyprowadzonych konkluzji i wniosków. Wszystkie przedmiotowe tezy wynikały z treści badań oraz danego obszaru. Dlatego też układ pracy oceniam, jako przekonujący poznawczo. Prezentowane treści merytoryczne świadczą o dobrym teoretycznie przygotowaniu Doktorantki w zakresie dyscypliny nauk o bezpieczeństwie.

Podsumowując uważam, że poszczególne części rozprawy przygotowano prawidłowo. Na podkreślenie zasługuje fakt, że każdy rozdział dysertacji zwieńczony jest konstruktywnymi wnioskami. Dlatego też, przedmiotową część oceniam pozytywnie.

7. Ocena części rozprawy doktorskiej dotyczącej omówienia wyników badań

Analiza dysertacji wykazała, że prawidłowo określony i wskazany kierunek badań naukowych, jest w głównej mierze przyczyną prawidłowo wyprowadzonych wniosków. Ponadto korzystnie to wpłynęło też na pisarskie opracowanie i udokumentowanie jej wyników badań, ponieważ Doktorantka na końcu poszczególnych rozdziałów prezentowała swe wstępne wnioski, konkluzje i uwagi. Przedmiotowy zakres można potwierdzić duże zaangażowanie Autorki w rozwiązanie zdefiniowanych problemów badawczych. Rozprawę cechuje duża wzajemna korelacja i wzajemne powiązanie, również z zakresu wyprowadzonych wniosków. Dlatego też stoję na stanowisku, że opracowanie posiada cechy pragmatyzmu naukowego.

Zgodnie z założeniami metodologicznymi podsumowanie pracy, wraz z wyprowadzonymi, końcowymi wnioskami stanowi zakończenie pracy. Prawidłowo określony proces badawczy, ww. częściowe wnioski, konkluzje i uwagi, pozwoliły na potwierdzenie hipotezy głównej oraz rozwiązanie głównego problemu badawczej zawartego w pytaniu *„Jaką rolę w latach 1999-2020 odegrała Państwowa Straż Pożarna i Ochotnicze Straże Pożarne w zapewnianiu bezpieczeństwa powszechnego na obszarach aglomeracji krakowskiej i łódzkiej oraz jaki był charakter ich działań?”* Dlatego też przyjęty w badaniach układ przez Doktoranta tj.: *cel - problem – hipoteza*, co nie budzi uwag i refleksji.

Na podstawie analizy dysertacji można wyprowadzić wniosek, że jest logicznie powiązana, a wyniki badań prawidłowo postawione i wyprowadzone. Treści są odpowiednio uporządkowane, a wnioski końcowe prawidłowo wyeksponowane w zakończeniu całej dysertacji. Ze względu na **wzajemne powiązane w klasycznym łańcuchu przyczynowo skutkowym, uważam, że Doktorantka odpowiednio i dokładnie przestudiował literaturę przedmiotu. Uzyskane wyniki badań dały możliwość osiągnięcia ich celu, rozwiązania problemu badawczego oraz weryfikacji hipotezy.**

8. Pozostałe uwagi dotyczące rozprawy doktorskiej

Ze względu na poruszaną tematykę kreowania bezpieczeństwa powszechnego na obszarach aglomeracji krakowskiej i łódzkiej w latach 1999 – 2000 w świetle działań Państwowej Straży Pożarnej i Ochotniczych Straży Pożarnych, bez wątpienia stanowi oryginalne rozwiązanie rozpatrywanego problemu naukowego. Ponadto weryfikacja pozytywna postawionych hipotez z poszczególnych ww. obszarów, pozwoliła również Doktorantce ugruntować wiedzę na tematy poruszane w rozprawie doktorskiej zarówno w teorii, jak i w praktyce. Dowodzi to wszystko, że mgr Paulina RUS potrafi samodzielnie prowadzić badania naukowe, w tym posługiwania się m. in. metodami i technikami teoretycznymi.

W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że Doktorantka nie ustrzegła się drobnych błędów gramatycznych, stylistycznych czy i edycyjnych w swym dziele. Jednak nie rzutują one na całokształt dzieła oraz osiągniętych wyników badań naukowych. Można, więc domniemywać, że popełnione uchybienia mogą być przeoczeniem Autorki w końcowej fazie powstawania recenzowanego dzieła.

9. Wniosek końcowy

Reasumując prezentowane dotychczas konstatacje i oceny stwierdzam, że mgr Paulina RUS wykonała dysertację doktorską na dobrym poziomie. Praca została napisana poprawną polszczyzną, zrozumiałą każdemu odbiorcy. Prezentowane treści są wynikiem odpowiednio dobranych i rzetelnych danych uzyskanych w toku precyzyjnie i dokładnie, przeprowadzonych jakościowych i ilościowych badań naukowych. Ponadto Doktorantka przedstawiła do oceny dysertację o prawidłowych i wysokich walorach merytorycznych dotyczących wybranych regionów kraju. Pomimo ograniczeń w prowadzeniu badań, wykazała się ogromną zarówno cierpliwością, jak również dociekliwością

i skrupulatnością badawczą. To wszystko świadczy o wysokich predyspozycjach
przez dojrzałości naukowej Doktorantki Pani mgr Pauliny RUS.

Biorąc pod uwagę całokształt recenzji, powstałe refleksje i spostrzeżenia
dotyczące dysertacji doktorskiej Pani mgr Pauliny RUS oceniam pozytywnie.
Stwierdzam, że spełnia ona warunki ustawowe.

